

Kéretlenül küldött cikkeket csak akkor küldünk vissza, ha bélyeget mellékelnek. Kéziratokat hat hétnél tovább nem őrzünk.

Szerkesztőség:
VII., Nefelejts-
utca 41.

A NŐ ÉS A TÁRSADALOM

A FEMINISTÁK EGYESÜLETE
ÉS A NŐTISZTVISELŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE
HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Cikkeket csak a szerző engedelmével, lapunk egyéb tartalmát A NŐ és a társadalom megnevezése mellett szabad átvenni.

Kiadóhivatal:
Andrássy-út 85.
Telefon 80—75.

TARTALOM: B.-S c h. R. : A nő része a társadalom átalakításában. — Pogány Paula: A magánirodák helyiségei. — Fefencz Imre: Az otthonmunka. — Glosszák. — Irinyi J.: Nők a kriminalitásban. — Szemle. — Irodalom — Gyónás. — A Feministák Egyesületének hivatalos közleményei. — A Nőtisztviselők Országos Egyesületének hivatalos közleményei. — Kiadóhivatal közleményei.

A norvég storting június 15-én 96 szavazattal 25 ellenében elfogadta a nők aktív és passzív választójogát. Éljen Norvégia!

A NŐ RÉSE A TÁRSADALOM ÁTALAKÍTÁSÁBAN.

Írta: B.-SCH. R.

A nőmozgalom, ép úgy mint a munkásmozgalom, a társadalom radikális átalakítására törekszik.

Egyik a másik nélkül csonka volna, és az emberiség igazságosabb, boldogabb helyzetének megteremtésére garanciákat éppenséggel nem nyújthatna. A társadalom gazdasági viszonyainak a munkásmozgalom szellemében való megváltozása magában nem vezetne egyúttal az emberiség nemi viszonyainak olyan megváltoztatására is, amilyenre feltétlenül szükség van. ha a társadalom az új gazdasági formák mellett emberi méltósága szellemi tartalmának lényegében is úgy akar gazdagodni, ahogy fajunk emelkedése megkívánja. Viszont a gazdasági viszonyokkal olyan szoros kapcsolatban levő nemi viszonyok nem változtathatók a célul kitűzött eredménnyel, ha a gazdasági haladás alaposan át nem formálja társadalmunkat. A nőmozgalom a nő gazdasági, szellemi és társadalmi felemelésével a nő egyéniségének egyenrangú elismertetésével az emberiség nemi viszonyait javítja. Az önfentartás és a létfentartás ösztönének uralma alatt levő emberiség a fejlődés folyamán természetellenesen fejlesztette ezen ösztönök kielégítését, oda juttatott bennünket, hogy a két parallel ösztönt egymás szolgálatába nyűgöztük minden emberi igazságtalanság alapjául.

Most ennek a szerencsétlen összegobozásnak minél gyorsabb szétbontására van szükségünk. A nőt a társadalomban ugyanaz a szerep megilleti, amelyen az egész szerves világ nőnemű lényei betöltöttek a maguk társadalmában: ezen már nem vitatkoznak mások, mint az erőszak lovagjai. A nő az emberiségben a férfivel teljesen egyenlő fontosságú tényező, úgy a fajfentartás, mint a kultúra szempontjából. Hogy ma és évezredek óta mégis csak szolgálója, birtoka, alárendeltje a férfinak és a hímnemű társadalomnak az erőszak uralmának a jelensége. Az erőszak uralmának, amely az igazságosság, a szellemi kultúra uralmának ad helyet.

Ha mi nők rabszolgaságról, elnyomatásról beszélünk, a férfitársadalom, haragosan, gúnyosan, fájdalmasan tiltakozik megrágalmaztatása ellen. A polcot, a piedestált emlegetik, amelyen a nő istenként trónol magasán a halandó férfisereg fölött. Istennő, nem: rabszolga.

De minden időben voltak igazságosan és elfogulatlanul szemlélő férfiak, akik elismerik, hogy „a tökéletes egyenjogúsítást teljesen el kellene ismerni, és egyik fél sem tarthatna a hatalomra a másiknál nagyobb igényt. A férfi és nő között ma fennálló viszony, melynél az egyik fél a másik fél ura, nem egyéb, mint a rabszolgaság egy maradványa”.¹ Rabszolgaságnak nevezi ezt az állapotot minden férfi és minden nő, aki az egyéni értékelés szabadságát megbecsüli.

¹ Herbert Spencer egy barátjához intézett magánleveléből.

A nőnek egyéni értékét még nem becsülik fel: törvény és társadalom csak a nemi viszonyai szerint értékelik. Az apa, a férj adja a nőnek is a törvényes és társadalmi értéket. A nemi viszonya határozza azt meg. A kapaszkodó polgárleány feltétlenül királynő lehet nemi viszonya révén, de a gazdasági vagy szellemi produkciójában fejedelmi nő csak kivételesen csak elvéve jut ahhoz a társadalmi elismeréshez, amely hasonló minőségű férfinek automatické jut. Jogi elismeréshez pedig egyáltalában nem Draga Machin a királyné minden törvényes jogát élvezte Madame Curie azonban, ha véletlenül törvénytelen gyermeke volna, hazájának törvényei szerint nem tarthatna igényt gyermeke apjának segítségére, vagy más példával: egyetemi tanár létére sem gyakorolhat politikai jogokat, a neme miatt. Az önérték nem szerez neki jogokat. A nemi viszony adott esetben igen.

A nőmozgalom az emberiség elhanyagolt felét fel akarja emelni a másik fél által már elért kultúra- és jogszínvonalig, nem, hogy akkor a törvényes és társadalmi egyenjogúságban, mint mozgalmát kimerítő eredményben megnyugodjék, hanem, hogy elismert, friss erejével segítsen fáradszónak egyenletes, egészséges, gazdasági és szellemi kultúra megteremtésén. Az elmúlt század, a modern nőmozgalom százada, a nő felszabadítása érdekében rengeteg munkát végzett. Óriási horderejű vívmányai között megbecsülhetetlenek a női művelődés terén elérték, a gazdasági függetlenítés számos nehezen tört útja, de legfontosabb, legmesszirehatóbb ténye a nők szervezése.

A társadalmi organizáció az emberi haladás mértékjelzője. Minél szorosabb kapcsolattal kötünk össze minél több egyént, annál közelebb állunk az egyetemes emberiség szükséges megértéséhez. E megértés legnagyobb kerékkötője az életét házában négy fala közt lemorzsoló nő, akit a legalacsonyabb személyi és családi kultusz szolgálatának áldozott fel évezredek óta a társadalom. Az emberi szolidaritás érzése nem ébredhetett a nőben, kinek legfőbb törvénye a család kizárólagos kultusza, aki tehát a legmérhetetlenebb családi önzést mint legfőbb erényt ápolta önmagában és gyermekeiben. Hogy ismerhetett volna meg családon túl terjedő emberi szolidaritást?

A nőmozgalom legkimagaslóbb érdeme az emberi szolidaritás érdekében végzett az az óriási munkája, hogy a családi elzárkózottságot kikezdte, megdöngette az egyes emberi családok közt emelt, minden haladás gátjául szolgáló falakat, hogy kézen fogta, az új világosságtól elvakított csenevész asszony-embereket és új utat mutatott nekik a maguk és az egész emberi társadalom javára.

Rabszolgaság csak ott és addig létezhet, amíg a szigorúan elkülönített egyének össze nem kerülnek és ahol sikerül őket elkülönítve tartani. Amíg nem tudják, hogy ami őket szorítja, nem egyéni bajuk, hanem a rabszolgaság közös baja, amely a rabszolgaság intézményének természetes következménye. A nők milliói boldogtalannak, szerencsétlennek érezték magukat a nélkül, hogy ezt elárulták volna. Egyéni bajnak tartották, amelyet szemérmes tartózkodással takartak. Mennyire áll ez: azok igazolhatják legjobban, akik valaha a nőmozgalom propagandáját olyan közönség előtt kezdték, amely először hallja ezt az elméletet.

Jogtalanság, családi elnyomatás, törvényes másodrendűség, ha általánosan csak a fogalmukról beszélnek olyankor, nem értik meg valamennyien, magukra nem vonatkoztatják. De ha az ember konkrétan rámutat a jogtalanságra, a családi elnyomásra, a törvényes másodrendűségre, ha a közönséges életből vett példát emlegeti, mint a jó lírai költeményre az összes együttérzőké, úgy erre is összedobbanak a szívek, egy értelem csillámlik fel a sok lekötött elmében. Bámulva látják, hogy a bajuk közös baj és testvéri megértéssel közelednek egymáshoz, akik erős családi falak által elválasztva, ellenségesen szemlélték egymást. Ez a közeledés csirája annak a széleskörű kapcsolatoknak, amely ma a világ női társadalmának millióit és millióit egybeköti.

Csak a munkásság mérközhetik szervekedés dolgában a nőekkel. A szolidaritásnak olyan hatalmas jelképei, mint a sok millió nő képviselő nemzetközi nőszövetségek legékesebb bizonyítékai a nőmozgalomnak az utolsó évtizedekben a szervezés tétén elért eredményeinek.

Az óriási tömörülések a nők öntudatát mindjobban erősítik s a fokozott öntudat fokozott felszabadulást jelent. A növekvő öntudat mind tűrhetetlenebbé teszi a nőnek a másodrendű ember és másodrendű polgár szerepének elviselését, mindjobban lazítja a hatalom erőszaka ellen és mind tüzebben sarkalja a maga jogainak kivívására.

E jogokra szüksége van, mint a férfivel egyenértékű embernek a maga javára, de szüksége van rá a társadalom javára is, mert az igazi kultúra, az, amely az összeomlás csirái nélkül terjeszkedik, csak az egész emberiség vállain emelkedhetik.

A nőmozgalom előkészíti a társadalom nőnemű részét, mint viselje majd az új jobb világban a természettől és a kultúrától neki mért feladatot méltón, erősen az egész emberiség javára.

A MAGÁNIRODÁK HELYISÉGEI

Írta: POGÁNY PAULA.

„A hangyák és méhek gondoskodnak jövőjükről, az embereket előbb meg kell tanítani rá.” Jókainak ezt a mondatát ki kellene bővíteni azzal, hogy az embereket előbb meg kell tanítani arra, mi tulajdonképpen a jövőről való gondoskodás.

A anyagi biztosításnak egyoldalúságát bizonyítják azok az esetek, melyeket nap-nap után látunk és hallunk, midőn emberek, kiknek módjukban áll, hogy jövőjükről anyagilag gondoskodjanak, mire ahhoz a ponthoz érnek, hogy sok évi fáradságuknak és sok évi önmegtadadásuknak gyümölcsét élvezzék, annak élvezésére képtelenek és legfeljebb elsatnyult, megromlott szervezetük tovább tengerítésére fordíthatják a biztosított pénzt, vagy meg sem érik a biztosított nyugalomba vonulást. Nem mintha ez az időpont az átlagos életkor határán túl volna, hanem mert a jövő anyagi biztosításának folytonos szem előtt tartása által a szervezettől a feltétlen szükséges testi és lelki követelményeket megtagadják, azokról úgyszólván megfeledeknek.

Az embereket tehát meg kell tanítani arra, hogy a jövőről való gondoskodás csak oly alapon tökéletes, ha egészségünk állandóan gondos ápolása mellett biztosítjuk az anyagi megélhetést, mert csak így szerezhetünk folyton növekedő igényeinknek megfelelő keresetet, ami megint a jövő biztosítását is megkönnyíti.

A városi embernek gyermekkori emlékei közé tartozik egy orvosi rendelet: „Friss, tiszta levegő, sok mozgás a szabadban, rendszeres táplálkozás.” De ha a felnőttek között széttekintünk, nagyon sok helyütt észrevehetjük, hogy az orvosi rendeletet nem tartották be, részint a viszonyok mostohasága, részint hanyagság és öntudatlanság folytán.

Mutatja ezt a sápkóros, vérszegény, ideges, serdülő fiatalság, sőt a felnőtteknek nagy része, kiket a mostoha viszonyok, a szülők hanyagsága és tudatlansága megfosztott az ifjúság legértékesebb kincsétől: az egészséggel járó kellemes és boldog közérzulettől, mely alapja a további testi és lelki fejlődésnek.

A szülők hanyagságát a gyermekek magukkal viszik az életbe és a szervezet legfontosabb szükségleteit nem elégítik ki, mert figyelmük foglalkozásukra és az életküzdelemre van irányítva. A foglalkozások nagy része pedig már magában véve nem előnyös az emberi szervezetre.

Így a tisztviselői pálya sem. Ennél a foglalkozásnál feltétlenül szükséges, hogy tiszta levegőjű világos és tágas helyiségben végezzük és hogy a folytonos ülést ellensúlyozva sokat mozogjunk a szabadban, továbbá, hogy rendszeresen és ésszerűen táplálkozzunk.

Vegyük csak a tiszta levegőt, mint az egészség egyik legfontosabb követelményét.

Irodának neveznek többek között négy emeletes bércsarnyák szűk földszintjén lévő kis udvari szobákat. E helyeken még nyár derekán is állandóan gázt, vagy legjobb esetben villanyt kell égetni. Délelőtt 10 óráig az ablakot nem lehet kinyitni, mert a lakók örült zajt csapnak a szőnyegporolással és a nyitott ablakon betóduló porfelhő tehetetlenné tenné az ott tartózkodást.

Irodának nevezik üzleteknek kis, néhány négy-öszögméternyi elkerített helyét. Ha elmegyünk ilyen üzletek előtt láthatjuk, hogy hihetetlen kis helyen 5—6 ember dolgozik. Sőt tudjuk, hogy itt fogadnak és tárgyalnak az ügyfelekkel is. Ablak vagy ajtó nem nyitható ki, mert az utca zsvivajától és a folytonos kocsizörgéstől nem dolgozhatnak. A levegő káros hatását még növeli az a körülmény is, hogy a férfi kartársak, sajnos még e helyeken is, a legnagyobb buzgalommal és kitartással áldoznak dohányzási szenvedélyüknek.

Vannak továbbá irodák raktárhelyiségek mellett, hol különböző, esetleg bomlásnak induló mérges anyagokat raktároznak. Semminemű fertőtlenítő intézkedés nem történik, sőt az irodákban a szemét annyira felhalmozódik, hogy ez már magában véve is egészségtelenné teszi a levegőt. Sok helyen éveken át nem takarítanak rendesen, legfeljebb az íróasztalokat porolják le.

A tisztviselők a legnagyobb közönnyel tűrik a piszkot, sőt azok is, kik saját otthonukban a legpéldásabb rendet és tisztaságot követelik, itten, hol életüknek úgyszólván felét töltik, természetesnek találják. Irodapust képez a fővárosban jól ismert üzlet feletti helyiség, amely a padló és mennyezet közötti résznek elosztásából keletkezik. Nyáron itt annyira tűrhetetlen a levegő, hogy azt az esetleg alkalmazott ventilátorok sem javíthatják. Ennek ellentétei a pince-irodák — mert ilyenek is vannak —. Ezen irodák egészségtelen voltát magyarázni sem kell. Szinte azt kell hinnünk, hogy normális irodahelyiség — ideálisról nem is beszélve — nem létezik, mert még ott is, hol az egészségi követelményeknek megfelelőnek, a folytonos dohányzás elrontja a levegőt.

Ha azután szervezetünk megsínyli a sötét, egészségtelen, romlott levegőjű atmoszférát, akkor szemünkre vetik: „Íme egy bizonyíték, hogy a nő szervezetének mennyire árt a házonkívüli munka.” De ha a betegsegélyző pénztárak statisztikáját megvizsgáljuk, úgy találjuk, hogy a férfi tisztviselők ugyanezen okokból eredő megbetegedési aránya sem kisebb.

Sokan majd nem látnak világos összefüggést saját hanyagságuk és az irodák hátrányos volta között, mert hiszen látszólag nem a hivatalnoktól függ az irodahelyiség, megválasztása. Ez azonban tévedés, mert mindenki már alkalmaztatása előtt meggyőződhetik „munkálkodásának színhelyéről” és ha az meg nem felel, nem kell az állást elfogadni. Ha a sötét, piszkos, bűzös irodahelyiségeket a tisztviselők visszautasítanak, a munkaadók kényszerűségből ráfanyalodnának tisztességes irodahelyiségek berendezésére. Bizonyos, hogy általános kielégítő javítást az egyes főnökök belátásától nem várhatnánk, azért a magántisztviselők organizációinak feltétlenül arra kellene törekedniük, hogy ez a kérdés törvényesen rendeztessék. A betegsegélyző pénztáraknak saját érdekükben csatlakozniuk kellene egy ilyen irányú mozgalomhoz. Sok ezernyi tisztviselő és családja sínyli a lehetetlen irodai helyiségben töltött idő káros következményeit, a melyek a munkaképességet csökkentik, az életet valósággal megrövidítik. Végül törvényesen, az iparfelügyelethez hasonlóan szervezett kereskedelmi felügyeletnek kellene gondoskodni az egészségügyi követelmények szigorú betartásáról.

AZ OTTHONMUNKA.

Írta: FERENCZI IMRE. (Befejzés.)

Komoly érvet voltaképpen csak van der Borght hoz fel e rendszabály ellen.¹ A bérminimumok kötelező fizetése az ő nézete szerint arra szorítaná a munkáltatókat, hogy a megrendeléseket saját műhelyeikben, munkakimélő-gépek és bár jobban fizetett, de kevesebb munkás igénybevételével végeztessék el. Feltevése szerint ezáltal az otthonmunkások egy jelentékeny része elvesztené kenyerét. Ez a feltevés annyiban alapos, hogy megszüntetné sok ezer, rendszerint a vidékről bevándorolt alkalmi munkásnak azt a piszkos versenyt, amely az állandó otthonmunkások munkaviszonyait veszélyezteti. Nos, az angolok már kimutatták, hogy e munkások nem tudván még a legpörbébb létminimumot sem megkeresni, részben ma is a szegénygondozásnak esnek terhére. Vegyék tehát igénybe teljesen azt, de ne legyen módjukban egész iparágak technikai haladását feltartóztatni, munkásainak életmódját aláásni és termelvényeinek minőségét meghosszabbítani. Különböztetve a bérszabályozás emez állítólag veszedelmes következményei már nagy mértékben beállanak az otthonmunkások fentjelzett minimális és van der Borghttól is helyeselt szanalása folytán, ha azt becsületesen viszik keresztül.² Másrészt, amennyiben tényleg csökken a az otthonmunkások számát, és részben egészséges műhelyekbe és gyárakba vonná őket, társadalmi szempontból csak egészséges átalakulást és a nagyobb gazdaságiasság megvalósítását jelentené. A munkanélküliséget már csak azáltal sem növelné annyira, mint ahogy azt van der Borght felteszi, mivel egyfelől csak a fizikai létminimum megszábasáról lenne egyelőre szó, úgy, hogy az otthonmunka a maga helyén még mindig gyakran jutányosabb maradhat a vállalkozóra; másfelől a munkaidő megrovidítése és a családtagoknak, kivált a gyermekkorban levők munkájának kizárása a munkásszükségletet növelné. A gyenge és elaggott tendes otthonmunkások, valamint azok számára, akik valamely háziipart mellékfoglalkozásként üznek (pl. bizonyos mezőgazdálkodó vidékeken), átmenetileg kivételek volnának megállapíthatók.

A közkötelező alapbereknek az otthoniparban való megállapítása, ellenőrzése és kikényszerítése mellett, a legfőbb érv minden-

esetre az, hogy az elszigetelt, szegény és elcsigázott otthonmunkások maguk erre előreláthatólag sem lesznek kielégítő mértékben képesek. A közkötelező bérminimumnak az otthoniparban való megállapítása számos iparágban annál kevésbé ütköznék nehézségekbe, mivel főleg a helyi, illetve nemzeti szükséglet kielégítésére szolgálnak és ezért bizonyos mértékben egyed-áruságot élveznek. De azért ennek a kérdésnek sürgős és alapos megoldását is természetesen nagyon előmozdítaná egy megfelelő nemzetközi egyezmény. E reformmal az emberi könyörület és józanság aratna közös diadalt. Az állam pedig e mélyreható beavatkozásával a gazdasági szabadságba szilárdan alapozná meg a munkaviszony fejlődő alkotmányos rendjét, mivel a kapitalisztikus fejlődésnek legveszedelmesebb elősdi fattyúhajtásait nyesne le.¹ Mindaddig, amíg ez a radikális munkásvédelmi reform törvényhozási úton meg nem történt, addig magának a szociális lelkiismeretétől vezetett társadalomnak kell az otthonmunka kinövései ellen már a maga érdekében is szervezkednie. A legtöbb kulturáltamban keletkeztek már eddig is a fogyasztók oly ligái, amelyek a vevőkben a „fogyasztó-morált” iparkodnak felébreszteni.² E ligák ugyanis a fogyasztókat avégből szervezik, hogy csak egészséges munkafeltételek mellett készült árúkat vásároljanak. Ezért vagy lajstromot vezetnek azokról az üzletekről, amelyek egészséges feltételek mellett készült termékeket árulnak (fehér listák), vagy felhívják a fogyasztókat az „izzasztó” cégek bojkottálására (fekete listák).³

E szociális mozgalomnak eddigi viszonylag csekély sikerét abban látjuk hogy tisztán burzsoá köröktől indult ki és már ezért sem tudott kiterjeszkedni a dolgos fogyasztók ama szűles tömegeire, amelyek leginkább veszik az otthonmunkában készült kontárárúkat. Ott, ahol

¹ Noha a kollektív egyezményeknek csak ott van talaja, ahol erős munkás- és munkáltatószervezetek találhatók, mindazonáltal vannak otthonmunkától átitatott iparágak” is, amelyekben a kollektív egyezkedés mindinkább hódít. Így a német szabóipar kollektív egyezményeit az 1905. év végéig — egy megbízható ankét szerint — 1860 munkáltató ismerte el, akik 11.360 munkást alkalmaztak, míg ugyanazokban a kerületekben csak 660 egyezményen kívüli céget puhatoltak ki, kb. 2500 munkással. Else Lüders még egy sereg otthonmunkást foglalkoztató iparágat említ, amelyekben az új ipari rend önjerejéből hódít. (Lohntarife in der Heimarbeit. Soz. Prax. Jg. XV. Sp. 1357. ff.) Nálunk a szabó- és cipésziparban találunk számos üzemi és ipari kollektív egyezményt.

² E ligák közül a legnagyobbik a National Consumer's League, az Egyesült-Államokban, amely 1890-ben keletkezett és 1904-ben már 59 csoportja volt 21 rész-államban. Kevesebb sikerrel működik a vevők szociális szervezete Nagybritanniában (Consumers League), valamint az újabban létrejött párisi és berni ligák stb.

³ L. Zimmermann. „W., Organisation der Konsumenten. (Soz. Prax. Jg. XV. Sp. 701. ff.)

¹ Grundzüge der Sozialpolitik. S. 177. ff.

² Így pl. H. J. Tennant angol képviselő Model Bill-je a gyári munkásokra vonatkozó védő törvényhozás alapelveit teljes következetességgel ki akarja terjeszteni az otthonmunkásokra, azaz a munkáltatót akarja felelőssé tenni az otthonmunka-műhelyekben uralkodó állapotokért. Az ellenőrzést a helyi hatóságokra és az iparfelügyelőkre bízna.

előkelő hölgyek állottak élére, mint az Egyesült-Államokban, ott a liga 1904-ig legalább 46 oly üzletháznak tudott „fehér listás-javai” ingyen-reklámot csinálni, amelyekben „fair” munkaviszonyok uralkodtak. Ez különben az egyedüli ország, ahol a már zöld ágra vergődött trade-unionisták is felkarolták e legszerencsétlenebb testvéreik sorsát és labelt-, egy szakszervezeti védőjegyet alkalmaznak ama cégek árúinak jelzésére, amelyek a szakszervezeti, avagy általában tisztességes munkafeltételek mellett munkáltatnak. Ellenben pl. a szűkkeblű egoizmustól eltelt angol szervezett munkások minden segítséget megtagadtak eddig ettől a nyomorgó „ötödik rend”-től. Pedig kétségtelen az, hogy míg a kötelező bérminimumokat nem állapítja meg és nem viszi keresztül az állam, mindaddig nemcsak a nyilvános hatalom szerveinek, hanem az egész társadalomnak, tehát első sorban a munkásosztálynak kell fogyasztó minőségében társadalmi hatalommá szervezkednie avégből is, hogy ne csak az otthonmunkásokat, de egyúttal önmagát, valamint a tisztességes munkáltatókat is a tetet-lelket ölö közveszélyes munkafeltételek, illetve lelketlen versenytársak ellen megvédelmezzék. A fogyasztók ily széles alapon megszervezett ligájának természetesen szorosán együtt kell működnie a munkásszervezetekkel. Altaluk ismerheti csak meg az ilyen liga ama cégeket, amelyek a kollektív egyezményeket betartják, illetve tisztas (szakszervezeti) munkafeltételek mellett munkáltatnak. Ha a szervezett munkásság a maga hatalmas segédeszközeivel, kivált sajtója útján, a fogyasztók ligáinak „fehér listáit” és védjegyeit hathatósan népszerűsíti, majd akkor maga fogja előkészíteni az alkotmányos munkarendszernek és a kulturális haladásnak birodalmát még az otthoniparban is. S a szokásjogtól már csak egy lépés a ius cogensig.

GLOSSZÁK.

A víz urai. Magyarországon évenként 40000 ember pusztul el tuberkulózisban és összevissza 500 betegre való gyógyhelyünk sincs az országban. Az Erzsébet-szanatórium egyesület 60 ágygal akarta megtoldani budakeszi intézetét, amit végre kínos keservesen úgy előkészített, hogy csupán még a vízellátás ügyében kellett megegyezni. Budapest székesfőváros tanácsa azonban megtagadta a 60 személyre való víz szolgáltatását, úgy, hogy a sanatórium-egyesület elkeseredésében lemondott a budakeszi sanatórium kibővítéséről. Vajjon, ha „városatyák” mellett „városanyáktól” is függne a közegészség sorsa, vajjon ha a férfiak nem volnának a víz korlátlan urai, megtörténhetnék-e az ilyen barbár, minden humanizmust arculcsapó visszautasítás?

Szervezett háziasszonyok. Olvassuk: „A legnagyobb csendben alakult meg Budapesten a Háziasszonyok Szövetsége. A Szent-István-Társulat palotájában alakították meg szövetségüket. A megjelent hölgyek jobbjára a Katolikus Nővédő Egyesület tagjai voltak. Kíváncsian várjuk, mit szól a belügyminiszter az új szövetséghez, vagy eltiltja azon a címen, amelyen a cselédmunkások egyesületének alapszabályait megtagadta, u. i. hogy a cselédek a család tagjai, szervezkedésük megbonthatja a családi viszonyt, vagy nem félti a család háziasszony tagjainak szervezkedésétől a patriarchális családi viszonyt, de akkor a cselédmunkások szervezkedését is jóváhagyja.

Egy cselédelhelyező irodából. A cseléd kifogásolja, hogy nincsen cselédszoba és emiatt nem is vállalja a szolgálatot. Az asszony erre magánkívül kiabálja: „Szeretője van, úgy-e? Azért nem akar cselédszoba nélkül elszegődni?” Vajjon melyik, cselédet tartó asszony vállalná, hogy ő csak azért lakik szobában és nem az ételszagú, füstös, zsíros konyhában, mert szeretőt akar tartani?

Korai felvilágosítás. A nemi élet igazságainak elemi iskolás leányok előtt való megismertetését ellenzőinek igazat adott a bajnokutcai eset. Vajjon perverz kéjencek honnan szednék áldozataikat, ha már a 6—8 éves kis leánynak is sejtelme volna a nemi élet komoly igazságairól? A napról-napra kiderített gyakorlatos esetek azonban a felvilágosítás követőit még türelmetlenebbé teszik a pedagógiai reform sürgetésében.

A szent családi jog. Borz Katalin parasztasszony húsz évi házasság után özvegy lett. Férjével, Borz Mihály napszámossal egy kis házat szerzett Belényes-Újlakon, kilenc gyermekük volt, amely közül nyolc meghalt. A sok munkába és a sok gyermekbe beleöregedett, belebetegedett, megsántult az asszony, úgy hogy férje halálakor kilencéves leánykájánál és férjével együttes munkában szerzett házacskájánál egyebe nem maradt. Borz Mihály nővére előállt és törvényes jogon elvette az asszonytól a házacskát, mint a fivére után neki járó örökséget, mert a Borz házaspár húsz év előtt nem kért papi áldást. Lám az isteni igazság: húsz évig, halálig kitarítottak egymás mellett híven, dolgoztak, szereztek, de a szent törvény most a sógorasszonynak ítéli a vagyont, a sánta asszony a gyermekével — ezt nem vitatják tőle — elmélkedhetik az erkölcsös törvények bölcsességén.

A reformruha. Két elegáns asszony megy vilányoson a városligetbe. A beszélgetésük mind hangosabb:

„Borzasztó! Korányi azt mondja, hogy a vesém vándorol, dobjam el a fűzöt, derékban ne kössek szoknyát, se más ruhadarabot. Borzasztó!”

„Hát reformruhát kell hordania?”

„Jaj, dehogyan hordok. Inkább belepusztulok a vesembe!”

„Na hallja, ez gyerekesség. Ha az orvos egyszer megköveteli!”

„Ugyan, hiszen akkor feministának néznének.”

A másik elhallgat, valószínűleg belátja, hogy ez a gyanú elviselhetlenebb, mint a vesebaj.

NŐK A KRIMINALITÁSBAN.

Írta: IRINYI J.

A rendőrségi statisztika adathalmazait szemlélve, az első pillanatban szembe ötlik a kriminális esetek s azok elkövetői számának rohamos szaporodása. Tapasztaljuk ezt a külföldet illetőleg, de a Magyarországra vonatkozó statisztikai adatok is a bűnesetek oly nagymérvű gyarapodásáról tanúskodnak, hogy a szaporodás jóval meghaladja az eddigi években kimutatott bűntettek maximumát is. Már magában véve ez is igen szomorú tény, de van még egy másik figyelemreméltó s az előbbinél nem kevésbé szomorú tünet, és pedig az, hogy a növekvésben a nők nemcsak megtartják az arányt a férfikkal, hanem sok esetben növekszik az arányszámuk

Hogy mi okozza, ezt a szomorú és társadalmi szempontból eléggé nem méltányolt, nagy fontossággal bíró körülményt, ezzel már sokat foglalkoztak a kriminalisták. Annyi bizonyos, hogy a társadalom mai formái és törvényei, de különösen a közgazdasági viszonyok említhetők meg mint olyanok, melyek a bűnözést elősegítik. Ma már egy tőkével nem rendelkező embernek nehéz megkeresni még a kenyerét is. A munkabér s a kereslet az előbbi esztendőkhöz képest általában véve vagy semmit, vagy csak keveset javult; ellenben a drágaság — különösen az utóbbi időben — oly hallatlan mérveket öltött, hogy a kis egzisztenciák megélhetése a legkomolyabban veszélyeztetve van. Csoda-e tehát, ha az így kiéheztetett ember habozás után vagy anélkül a züllés lejtőjére lép? Ezen csak azok csodálkozhatnak, akikről a józanlátás érzeke és tehetése megtagadtattott.

Ép úgy mint a férfi, a nő is kiveszi a maga részét a létért folytatott nehéz küzdelemből. A középosztály, de különösen a proletariátus asszonya, életének legnagyobb részét az irodában, illetve a gyárban tölti, ahol verejtékével kell megkeresni a darab kenyérnek azt a másik felét, amit a férj megkeresni már nem képes.

Miután pedig a bűntettek elkövetőinek igen magas százaléka a proletariátusból kerül ki, amennyiben a bűnözés szoros összefüggésben áll a nehéz megélhetési viszonyokkal, természetesen következőképpen az elmondottaknak, hogy a nőt is ugyanazok a társadalmi és gazdasági indokok kergetik a bűnbe, mint a férfit Gyökeres javulás csak gyökeres intézkedések után várható. De mily irányban teendők meg ezek az intézkedések? Sok kiváló kriminológus foglalkozott már ezzel a kérdéssel, sok üdvös eszme is elhallatszott már, de az elméletei tovább alig jutottak s a gyakorlatban jelentősebb eredményt nem igen értek el. Az utóbbi

időben a gyakorlatban is megvalósítani igyekeztek egynéhány reformeszmét

Ugyanis a tapasztalat szerint a nők által elkövetett bűntettek alapja nagy általánosságban — eltekintve a fentebb hangoztatott szempontoktól — a hiányos nevelésben ismerhető fel. Igen, a hiányos nevelés adta meg ezeknek a nőknek szinte a jogot, hogy részint önhibájukon kívül — az előbb is hivatkozott társadalmi formák és törvények (pl. gyermekgyilkosság s magzatelhajtásnál) és a gazdasági helyzet kényszerűsége folytán (pl. lopásnál) — először bűnbe essenek, illetve bűntettet kövessenek el először! A másodszorihoz hozzájárul a mai jogszolgáltatási rendszer, a kriminális eljárás, a rendőri közegek bánásmódja, de már magában véve a törvénykönyv szigora is Ahelyett, hogy a bűnös nőkben az erkölcsi érzékre apellálnának, vagy azt a nőkben felébresztenék, kezdetit veszi az eléggé ismert rendőri bánásmód, mely a még meglévő erkölcsi érzéket is eltompítja, kiöli. A börtön pedig legkevésbé sem alkalmas arra, hogy a nőben az erkölcsi érzéket felébressze s azt ébren tartsa.

Ezeket az irányelveket nem téveszthették szem elől azok, akik az elméletnek már hasznát is akarták látni. Az bizonyos, hogy a rendőrség mai közegei sehogysen alkalmasak arra, hogy a hiányos nevelésű nőknek az erkölcsöt prédikálják. Ez nem is férfinek való mesterség, hanem csakis nőknek Megpróbálták utóbbiakat a rendőrségen a fenti célzattal alkalmazni A kísérlet bevált.

Először Amerikában, majd Svédországban kreáltak nők részére a rendőrségen állásokat Ezeknek az a feladatuk hogy az eltévelyedett, vagy bűnbe esett nőket megtérítsék s így azokat megmentse a társadalomnak ok hallgatják ki a női bűnösöket s intézkednek azon esetekben is, midőn a rendőr, vagy a börtönőr durván bánik az illető női bűnösrel Az ilyen rendőri nőtisztviselőnek működése meglepő eredménnyel járt. Hogy példára hivatkozzunk, legyen Stuttgart város megemlítve, ahol ilyen tisztviselő szintén alkalmazásban van. Egy év leforgása alatt kihallgatott az illető 636 le tartóztatott nőt. Börtön helyett mindannyian javítóintézetbe, vagy menedékhelyre kerültek, ahol egy esztendőt töltöttek el. Ennek eltelte után némelyek még álláshoz is jutottak. A humanus gondolkodásnak megvolt az eredménye, amennyiben a bűnös nőknek csupán 14%-a került ismét a rendőrségre. A többiek megtértek a bűnös útról s a visszaeső rész pedig sohasem járt iskolába, így semmiféle nevelésben nem részesült

A másik példa Wyomingra, egy amerikai államra vonatkozik. A kriminalitás, dacára annak, hogy a lakosság utóbbi időben rohamosan felszaporodott, állandóan megmaradt

régi stádiumában, míg a többi államokban mintegy negyven százalékkal nagyobbodott. A bűnösök csupán a férfinemből kerülnek ki, a legutóbbi statisztikai adatok bizonyossága szerint.

Mint már említettem. Amerika után Svédország honosította meg az úgynevezett rendőrmatrónai intézményt és pedig a következő nagyobb városokban: Stockholm. Helsingborg Trelleborg és Malmö.

Érdekes újítást léptettek életbe Berlinben. Itt ugyanis a női bűnösök a férfiaktól izolálva vannak. Az elzárt nők egy idősebb, nagyműveltségű nő felügyelete alatt állanak. Ez valójában őket s a vallatás eredményétől függ a további intézkedés. Az izolálásra szigorúan ügyelnek itt, nehogy a fiatal női foglyok vén bűnösökkel összejöjjenek. Minden nőnek külön alvócellája van, de csak az idősebbek kapnak fejkendőket, míg a fiatalok az éjt „deszkapricszen” kénytelenek eltölteni.

A fogházból a leányokat vagy elbocsájtják, vagy eltransportálják. Ezt megelőzőleg az előjárónő megegyezik megkísérli női befolyását érvényre juttatni, hogy a bűnösök visszatérjenek a becsületesség útjára. Gondozónők is állnak támogatására. Ők vezetik vissza a leányokat családjaihoz, illetve a transzportokat a kijelölt helyekre s intézetekbe. Itt azonnal felveszik a fiatal női bűnösöket, ha 18. életévüket még nem töltötték be; ha igen, úgy csak az esetben helyezhetők el, ha a főlvételt önmaguk kívánják s ha akad oly intézet, mely őket ingyen felveheti.

Ez az intézmény azonban még rászorul a tökéletesítésre. Egy berlini lap rámutatott arra, hogy a beteg leányokra nézve szinte tartathatlan állapotok uralkodnak. Ugyanis a „Charité”-nek nincs külön szakasza a fiatal beteg női bűnösök részére, így a szerencsétlenek a Fröbel-úti hajléktalanok menhelyén nyernek elhelyezést hol a bűnben megvénült elemekkel jönnek össze, habár ott is meg lesz kísérelve az elkülönítés. A weissensei és friedenauai betegházakban állítottak fel egy szakaszt leányok részére de mind két hely — megtelt!

Ezek volnának azok az intézkedések melyek az utóbbi évtizedben megvalósítottak s amelyek a női befolyás érvényrejutásáról tesznek tanúságot. Az újítások mindenütt beváltak s tökéletesítésök s általánosításuk után hatványozott mértékben növekedni fog az a haszon, melyet a társadalom fog elsősorban élvezni.

Bár gyökeres javulás — ismétlem — csak gyökeres reformok után fog beállni ezek az intézkedések mégis alkalmasak arra, hogy a nők által elkövetett bűntettek csökkentessenek.

SZEMLE.

A norvég nők választójoga. A mikor a finnek politikailag egyenjogositották asszonyaikat. a norvég nők sürgős petíciót intéztek parlamentjükhez. Arra utaltak benne, hogy a finnek rendkívüli események hatása alatt. harcok után határoztak így s felszólították a norvég férfiakat a nők politikai egyenjogosításának normális. csendes viszonyok közt való megadására, a norvég férfiak belátásának, polgári érettségüknek bizonyosságul. S íme: a norvég férfiak meghallották és meg is hallgatták e felszólítást. Parlamenti bizottságot küldtek ki, amely jelentésében a nők általános, aktív és passzív választójogának megadását javasolta. Indokolásában többek közt ezt mondja: „Azelőtt a nőket „eltartottaknak” tekintették, de ma a felnőtt nők tekintélyes száma maga keresi a kenyerét és a csupán háztartásukat vezető nőkről is állíthatjuk, hogy munkájukkal megkeresik kenyerüket. Ebből a szempontból pedig el kell ismernünk a nő azon kívánságát. hogy a közügyekben közvetlen befolyást nyerjen. Elismert tény, hogy a nők sok fontos szociális kérdésben kiválóan értelmes munkások, ezt a törvényhozás sok tekintetben elismeri. Ma, amikor a nők független kenyérkeresők, kereskedelem, adó, törvényhozás stb. épen úgy érdekli őket, mint a férfiakat. A bizottság többsége racionálisnak és természetesen találja a nők azon hitét, hogy a társadalom érdekeinek legjobban megfelel. ha ők is résztvehetnek az állam háztartásában, melyet eddig a férfiak maguk láttak el. Olyan államokban, ahol a nép uralmát elismerik, mindazoknak szavazatot kellene adni, akiknek szavazata a társadalom fejlődését és haladását előmozdíthatja. Ilyeneket a szavazatból csupán nemük miatt kizárni nemcsak igazságtalanság az érdekeltekkel szemben, hanem vesztesége az összességnek, amelynek joga van minden rendelkezésre álló erőnek kihasználására. A nők tehetségei, hatalma ereje, jelleme és intelligenciája helyét a férfi mellett jelölik ki. Együttesen kell megoldaniok a társadalmi problémákat, amelyek a nemzet teljes intelligenciájára szorulnak.

A storting csak jövőre akart ugyan végleg dönteni a kérdésben, de győzött az a felfogás, hogy ez a kérdés nem tör halasztást. Az általános női választójogot azonban még sem fogadták el. hanem csak az adót fizető nőket tartották politikai jogokra éretteknak. Vidéken 300, városban 400 korona jövedelem után adót fizető nők választól: és választhatók, úgy hogy már ez első lépésnél 300000 norvég nő vonul be az alkotmány sáncaiba. Kétségtelenül hatalmas „első lépés”. amely után a többi nő egyenjogúsítása már könnyű lesz. Mindenesetre a norvég nők első feladata az általános választójog elérése.

A Magyarországi Nőegyesületek Szövetségének Közgyűlése. A mi nőszövetségünk 1904 március havában alakult és ma már 84 egyesületet számlál. Hogy e nagy szám mellett a társadalomban eddig nem tudott tekintélyes helyet szerezni, annak a dilettantisztikus munkának tulajdonítható, amely eddig a szövetséget jellemezte. Megnehezíti a szövetség munkáját, hogy egyletei legnagyobb része jótékonyági alapon áll, többnyire felekezeti alapon álló r. kat., reform., izraelita, gör. keleti jótékony nőegyletek. Ezeknek körében természetesen csak kitaró intenzív munkával lehetne megértetni a Szö-

vetség szociális és kulturális eszméjét és csak áldozatkész, odaadó propagandával megnyerni a jótékonyág modern formájának: a komoly, szociális munkának. Természetes, hogy ezt a tájékoztató felvilágosítást nem végezheti egy ember, ehhez a hozzáértők tömegére van szükség, a Szövetség első feladata tehát hozzáértők megnevelése lett volna.

Nehéz munka és nem csodáljuk, ha létezésének első 3 évében nem felelt meg a Szövetség a várakozásnak. De másrészt alapvetőnek elég volt a 3 év, most már meg kell követelnünk, hogy feladata magaslatára emelkedjék, úgy szigorúan parlamentáris munka kifejtésével, mint következetes propagandával. Nyolc szakosztálya, majdnem mind, csak papiroséletet tengetett eddig: szükséges, hogy ezután mélyebb, alaposabb, a társadalom befolyásolására irányuló munkával feleljen meg korunk égető követelményeinek.

Ami elismerésreméltó történt eddig a Szövetségen belül, az egyes személyek munkája, egy-egy ötletszerűen hozott közgyűlési határozat, de semmiképpen sem a nők szolidaritásának a szövetség által megszilárdított érzéséből fakadt. A szövetség első közgyűlését Budapesten, a másodikat Temesvárott, a harmadikat pedig június 7—9-ig Budapesten tartotta Szomorú jelenség, hogy csupán egy vidéki egyesület kiküldöttét vett személyesen részt a közgyűlésen. Más országokban a szövetségek közgyűlései tényleg az egész ország kiküldöttét egyesítik, nálunk még azt hiszik, hogy „a szegények ellen vétenek, ha egy-egy kiküldött költségeit fedezik”; S ha nem akad, aki önköltségén utazhat a közgyűlés színhelyére, egyáltalában nem képviseltetik magukat. Pedig ez az egyetlen alkalom, amikor alaposabban tárgyalhatnák a nővilágot mindenütt élénken érdeklő társadalmi problémákat.

Az idei közgyűlés megfelelő előkészület hiányában alacsonyabb színvonalon állott az előző közgyűlésekénél, da amit az alkotmányosság révén elvesztett, talán a jövőben észlelhető komolyabban alapozott munkával megnyeri.

Igen szomorú, hogy a budapesti egyesületek képviselőin kívül érdeklődő közönség alig volt. Múlhatatlanul szükséges, hogy a jövőben minden megtörténjék, ami a közönség érdeklődését is felkelthetné a Szövetség munkája iránt.

A közgyűlés másfél napi munkában elhatározta, hogy nevelés- és oktatásügyi irodát szervez, illetve megbizsa a Feministák Egyesületét Gyakorlati Tanácsadójának ilyen irányú kibővítésével, a Közegészségi Egylet női szakosztályát pedig felkéri a közegészségügy terén a nép, a nő és a gyermek érdekében létesített intézmények, történeti intézkedések összegyűjtésére és ismertetésére. A Nőtisztségviselők Országos Egyesületének megkeresésére elhatározták, hogy az összes kereskedelmi szakiskoláknak a nők előtt való megnyitását követelik a kormánytól. Megsürgetik továbbá a züllés veszélyének kitett gyermeket biztosító törvényes intézkedéseket és nagyobb állami szubvenció kieszközölését megkísérlik. A szövetséghez tartozó egyesületek informálására havi értesítő kiadását határozta el a közgyűlés.

A nemzetközi nőszövetség a békekonferencián. A Hágában üléselő békekonferencia előtt az I. C. W. is demonstrált. Húsz ország asszonyai képviseletében memorandumot nyújtott át egy nemzetközi küldöttség, a melyben Magyarországot Zipernewszky Anna asszony

képviselte. Az I. C. W. a memorandumban kifejti, milyen közletről érinti a háború kérdése az asszonyokat. „Nem csak, mert a nők szenvednek legtöbbet a háború következményei alatt, hanem bennünket sújt legnehezebben az állandó hadsereg fenntartásából és a költséges háborúk viseléséből eredő adóteher is. Szinte lehetetlen az otthoni ellátunk, ha egy adó a másik után nehezedik a népre.” A konferencia elnöke Nelidoff kiemelte, hogy az I. C. W. tekintélyének elismerésében fogadta a küldöttséget, amire Stritt Mária asszony a szövetség alelnöke kijelentette, hogy nem elégednek meg az elnök fogadásával, hanem kívánják, hogy memorandumukat terjesszék a konferencia elé. Nelidoff megígérte az előterjesztést.

A politikai nőmozgalom köréből. Ausztria nemzetiségi asszonyai, főképpen a csehek, küldöttséget menesztettek az osztrák képviselőházhoz és felsőbb házhoz a nők választójogának megszüretésére. — Az osztrák parlament hatalmas szociáldemokrata pártja elhatározta, hogy első indítványai között a nők választójogára vonatkozót nyújtja be, amit Adler dr. június hó 27-én már meg is tett. — A cseh nők arra hivatkozva, hogy a cseh tartománygyűlésre vonatkozó törvények nem zárják ki a nőt az aktív és passzív választójogból, mozgalmat indítottak a jog gyakorlati érvényesítésére. — A „Népszava” jelenti, hogy Dr. Adler-Ausztria indítványára az augusztusban tartandó nemzetközi szocialista-kongresszus napirendjéről levették a női választójog kérdését — Az angol felsőház második olvasásában elfogadta a kormány az a javaslatát, amely megengedi, hogy a grófsági tanácsokba, valamint egyéb helyi hatósági állásokra nőket választassanak. — Már a perzsa nők is felismerik a polgárjogok hiányának hátrányát és politikai mozgalmat indítottak a választójog érdekében. Remélik, hogy a modern gondolkodású új sah uralma alatt követeléseik győznek.

A német női kereskedelmi alkalmazottak szövetsége 1906 évi jelentése szerint 22.000 tagot számlál, 53 főkegyesülete van, ezek közül 29-et az utolsó évben szerveztek. A szövetség 1906-ban 5800 állást töltött be, Főtörekvése a szakoktatás helyes kiépítése volt, amiben sok eredményt el is ért.

Koedukáció Poroszországban. Fischer dr., Berlin új közoktatásügyi tanácsosa a város egy közgyűlésén bejelentette hogy a községi iskolákba 1910-1911-ben a koedukáció rendszerét vezeti be Fischer úgy a tartományi hatóságoknál mint a közoktatási minisztériumnál biztosítást nyert tervének elismerésére, úgy hogy ez a határozat nemcsak Berlinre, hanem egész Poroszországra nézve a legnagyobb jelentőségű.

Különbéle hírek. M a g y a r o r s z á g . A székesfővárosi tanügyi bizottságába küldendő képviselőválasztásoknál a budapesti tanítónők először gyakorolhatták választójogukat. Mint-hogy a passzív választójogot még nem élvezik, mozgalom indult meg, a jog megszerzésére. — Gondviselés címen ápolónőket képző egyesület alakult meg, amely a belügyminisztertől öt évi 20—20 ezer koronás subvenciót kap. Az egyesületről mindennemű tájékoztatást Herzl Manóné (városligeti-fasor) nyújt — A nő-

tisztviselők orsz. egyesülete átiratott intézett valamennyi képviselőhöz amelyben a nő kiválasztójogának szükségét hangsúlyozza.

— A gyáriparosok szövetsége által a kívándorlást tárgyaló ankéten Vízaknai Antal, a központi statisztikai hivatal igazgatója a „Hungarák” kivitele ellen kívánatos rendszabályokról szólva, igen helyesen jegyezte meg, hogy legelőször a nők kereseti viszonyait kellene megjavítani. — Június 28-ától augusztus 3-áig Stockholmban lesz az alkoholizmus elleni nemzetközi kongresszus, melyen Magyarországról körülbelül 15-en vesznek részt. Érdeklődőknek felvilágosítással szolgál a Good Templaar-rend titkársága (Új-u. 4).

Külföld. A legutóbbi időben Norvégiában. Dániában és Finnországban megszüntették a prostitúció szabályozását. Finnországban a nemi betegségek meggátolására a rendőri intézkedéseket megfelelő egészségügyi rendszabályokkal helyettesítették. — A finn képviselőház 200 tagja közül 178 olyan törvény alkotására kötelezte magát, amely a szeszes italok készítését vagy avval finn területre való behozatalát teljesen megtiltja. Ilyen törvény azonban csak akkor jutna jogérvényességre, ha általános népszavazás többsége is mellette szól. — Franciaországban 18 női iparfelügyelő működik. Legtöbbjük házas asszony.

— Altenessen város (Németország) a polgármesteri pénztárban nőtisztviselőt alkalmazott, a városi könyvtár vezető hivatalnokául és segédhivatalnokául nőket nevezett ki.

IRODALOM.

A nemi probléma. Kemény Ferenc; Franklin társulat; ára 1 kor. Szerző — akinek, úgy tudjuk, el nem vitatott érdeme, hogy hazánkban először tárgyalta a kérdést a nyilvánosság előtt, elismerésre méltó hangszorgalommal gyűjti évek óta azt az irodalmi anyagot, mely e kérdésre vonatkozik vagy avval csak némi kapcsolatban áll; idevágó magyar könyveknek, folyóiratoknak, sőt egyes tárcáknak regisztrálásával jó szolgálatot tesz azoknak is, akik e kérdéssel behatóbban foglalkoznak. Ez a bibliographiai érdem annál nagyobb, mert a mű kiterjeszkedik a kérdésnek orvosi, pedagógiai, szociológiai és irodalmi vonatkozásaira.

Amily készséggel ismerjük el a kezdeményezésnek és anyaggyűjtésnek nagy értékét, oly kevésbé érthetünk egyet avval a valláserkölcsei alappal, melyre a szerző egy tisztán természettudományi kérdés megoldását helyezni kívánja. De azt hisszük, hogy azok sem fognak megelégedni a maguk erkölcsi felfogásának itt nyilvánuló értékelésével, akik lehetségesnek, sőt szükségesnek tartják a physiológiai jelenségeknek vallásos mysticismusba burkolását; a könyv 86. lapján u. i. ezeket olvassuk: „A nő erkölcsiségének egyedüli szilárd alapja a vallásosság; ennek híján védtelenül van magára hagyatva, a körülményeknek és a világnak kiszolgáltatva s képtelen a kísértésnek és rábeszélésnek sokáig ellentállni, mert ét tel me ette egymagában nem elegendő.”

Nem oszthatjuk szerző pedagógiai alapelveit sem, amelyek a tekintélyre kívánják felépíteni a szülő nevelő

befolyását; nem zárja ki a nevelés eszközei sorából a félelmet sem, amelyet pedig a gyermeki lélek tanulmányozói föltétlenül elvetendőnek tartanak; ha más úton nem tudjuk erős akaratra nevelni, a gyermeket „óvatosan segítségül hívhatjuk a megszégyenítés és megfélemlítés erősebb fegyvereit. Nem tudjuk elhinni, hogy a XX század nevelőjének szabad ilyen fegyverekkel élnie

Nagyon helyesen utal szerző a testi nevelésnek akaraterősítő és önfegyelmező hatására, a helytelen táplálkozásnak és az alkoholnak a sexuális sphaerára gyakorolt végzetes befolyására.

A pszichológia igazságait teljesen figyelmen kívül hagyja ott, ahol a nemi kérdés szempontjából rendkívül fontos koedukációt tárgyalja. Noha idézi Krafft-Ebing mondását, hogy „a két nem rideg elszigetelése veszéllyel jár: az elkülönítés fokozza az egyesülés vágyát”, mégis azt hiszi, hogy az iskolában veszedelmes a fiúk és lányok együttléte; társaságban kevésbbé! Helyesen látja azt, hogy a fiatal férfitanító milyen kényes helyzetben van egy csupán leányokból álló növendéksereggel szemben; de úgy látszik, nem tudja, hogy a fiatalabb tanítónők az áradozó rajongásnak ugyanolyan tüzet állják ki serdülő leánynövendékek között, csakhogy ezt nem fújja föl a közvélemény olyan égbekiáltó bűnné. Leányinternátusokban a növendékek legnagyobb része „ideál” választ a felsőbb osztályok növendékei vagy a tanítónők közül s avval szemben érvényesíti a gyöngédségné benne felgyülemelő fölöslegét. De arra sem gondol szerző, hogy fiúkból és leányokból álló osztály előtt a tanár nem volna az egyedüli másnemű lény s azért megszűnnék az a nagyon exponált helyzet mely ma ráirányítja a növendékek ébredező erotikus vágyait. Elvileg helyeseljük azt a kívánalmat, hogy a koedukáció az elemi iskolában kezdődjék; opportunitási okokból ellenben — a mai középiskolai leánynövendékek érdekében — követelnünk kell, hogy minden középiskolába már most vegyék fel az ott jelentkező leányokat. A kis Baden nagyhercegség — melynek középiskoláiban csak az imént volt alkalmunk e kérdéssről bő információt szerezni — minden baj nélkül léptette életbe ezt a rendszabályt: a kellő előkészítéssel rendelkező leányokat fölveszik bármely fiúközépiskolába, noha Karlsruheban leánygimnázium is van. Az együttes tanulásnak legcsekélyebb rossz hatását sem észlelik olyan iskolák vezetői sem, akik már 12 éve szereznek e téren tapasztalatokat. Szerző is elmondja — talán Kármán nyomán — hogy „ha a mai társadalom erkölcsileg ép és egészséges volna, akkor lehetne az együttes nevelésre gondolni”; de vajjon hogyan javítsunk a társadalmon, ha nem az új nemzedék helyesebb vezetésével? Érdekes a most idézett mondat befejezése: „helyesebben akkor nem is volna rá szükség”. Tehát akkor lehetne rá gondolni, ha nem volna rá szükség! Tanulságosnak nevezi szerző a szomorúan híres Studt porosz kultuszminiszter egy nyilatkozatát, melyben hangsúlyozza, hogy a tanügyi kormány elveti a koedukáció rendszerét. Ez igazán csak a porosz kultuszminiszter jellemzése szempontjából tanulságos. Talán elkerülte szerző figyelmét, hogy Fischer, berlini tanügyi tanácsos, újabban maga propagálja a koedukáció eszméjét és Berlinben életbe is akarja léptetni. Tehát Poroszország halad, ha kultuszminisztere elmarad is.

A probléma egyetemes voltát is másképp értelmezzük, mint szerző: olyképpen, hogy az egész nép minden rétegére kiterjed fontossága. De akkor elsősorban a népiskolának kötelessége, hogy a természetrajztanítás keretében rendszeres felvilágosítást adjon, mert hiszen a nép nagy tömege innen lép ki az életbe; s éppen a népiskola növendékeit nem küldhetjük útbaigazításért szüleikhez, akik talán csak aludni térnek haza családjuk körébe. Lehetetlennek tartjuk, hogy ilyen tömegeket „bizalmasan, négy szem között, a szülők és esetleg az iskolaorvos bevonásával” világoztassanak fel, és megbocsáthatatlan mulasztás volna, ha „csupán alkalmi beavatkozásról” lehetne szó. Hol maradnak ez esetben a profilaktikus eszközök, melyeket szerző is említ s amelyeknek a kultúra mai fokán lassan ki kell szorítanunk az utólagos gyógyítást?

Elismeréssel kell adóznunk a szerzőnek anyaggyűjtése szép eredményéért és a nemi felvilágosítás érdekében folytatott küzdelméért; de őszinte sajnálatunkra nem oszthatjuk sem vallásérkölcseit sem pedagógiai, sem pszichológiai alapelveit.

G. V.

A férj, feleség s a gyermek jogviszonyai. Írta Virágh Gyula dr., Ara 2 K 40 f. Családjogi tanulmányoknak nevezi a szerző azt a 11 kritikáját, melyet a magyar polg. törvénykönyv tervezetéről írt és amelyeket e kötetben egybefoglalt. A mai családi élet képmutatásai és hazugságai nyomják bélyegüket e cikkekre is. A modern jog- és társadalomtudományok a házasság intézményének és szabályozásának kérdésében valósággal forronganak, mélyenjáró forradalom dúl, amely a jobbgátság utolsó törvényes formáját, a nő mai helyzetét el akarja söpörni, és megakarja szerezni a nőnek emberi jogait a házasság életben épügy, mint azon kívül. A szerző ezt a forrongást ezt a forradalmat meg nem érzi, meg nem érti, pedig nyomai érezhetők a polgári törvénykönyv tervezetében is. Nem ide tartozik annak a kimutatása, hogy szerző irodalmi kísérletei mennyire meg nem ütik a jogász mértéket sem, hogy még jogi tájékoztatónak is mennyire alkalmatlanok, de valósággal megdöbbenőnek kell mondanunk azt a jelenséget, hogy a társadalmi forradalom mai korszakában meg jelenhetik egy 105 nyomtatott oldalra terjedő füzet a legégetőbb a legnehezebb társadalmi és jogi problémáról, anélkül, hogy abban egy egészséges, egységes szempont domborodnék ki, anélkül, hogy egyetlenegy egészséges ideát, fordulatot produkálna. A jóakarat, hogy szerző a nők egyenjogúsítási törekvését egy-egy mondatban helyesli, még nem jogosít fel irodalmi termelésre. De az akarat nem elég. Több pedig szerzőnél felfedezni nem sikerült.

Dr. Besnyő

K o n o p i Kálmán: Az ember és szerelme, Budapest. Kár, hogy a „felvilágosító” irodalomhoz kell számítanunk a színes, meleg hittel és szeretettel megírt könyvet. Mert a felvilágosítás szolgálatában nem ér sokat. Rhapsodikus ragyogó frázisokkal teli, sokkal nyugtalanabb, személyesebb, mintsemhogy a nyugodt, fölényes, objektív tárgyalást igénylő — az a könyv volna, melyre szükségünk van. De becsületos könyv, amely sok előítéletet rombolhat, ha sikerül elolvasatni olyanokkal, akik nem tartoznak már amúgy is a szerző eszméivel rokonok köréhez. Modern könyv, bibliai egyszerűségben és artistikus keresetlenségben. Sok helyen nagyon jó. Pl. ahol az álszeméremről szól (146—147. 1.). Nagy Sándornak igen finom rajzai díszítik a szépen kiállított munkát.

BEÉRKEZETT ÚJ MŰVEK: ¹

Lukács György dr. A választójog. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája. Ara?

Hedwig Dohul: Die Mutter Beitrag zur Erziehungsfrage, Berlin S Fischer.

GYÓNÁS.

„Ugyan mit írsz olyan titokban?”
„Holnap gyónni megyünk.” A kisleány zavarában még mélyebbre hajtotta fejét és az előtte fekvő írást kezével eltakarta. Nem szólta semmit magára hagytam. Másnap délután

¹ Birálatukat fentartjuk magunknak.

bejött hozzám: „Apa bocsáss meg mindent, gyónni megyek” Köny állt nagy gyermek-szemében

„Add ide a cédulát!”

Mereven nézett rám és nem mozdult. Más-kor habozás nélkül szót fogadott.

„A cédulát, melyről a bűneidet le fogod olvasni”.

„A tisztelendő úr megtiltotta. Nem szabad.”

„Hát mutasd meg anyának.”

„Azt sem, a tisztelendő úr megtiltotta.”

Hallgattam és magam elé néztem egy ideig. „Ha így parancsolták az iskolában, nem bánom. De nézz a szemembe: pirulás nélkül felolvashatnád-e anyádnak mindazt, ami a cédulán áll? Gondolkozzál gyermekem s aztán felelj.”

Bátor igennel felelt. Megcsókoltam a tiszta gyermekhomlokot. Tudtam, hogy igazat mondott. Tényleg még nem volt mit rejtenie az anyja előtt, tehát nem hazudott.

De ebben a pillanatban világosan láttam valamit, amire eddig még nem gondoltam. Az egyház két ember közé tolakodott, aki között e percig titok nem létezett. Anya és gyermek közé. Fekete árnyként állt közöttük. Két embert választott szét, akinek egynek kellene lenni, amíg az anyai szív dobban. A gyermek titkokat vitt magával, amelyeket csak egy ember előtt szabad nyilvánítania, sőt nyilvánítania kell a gyóntatószékben ülő idegen férfi előtt. És ez ismétlődik valahányszor egy gyermek először megy gyónni. Itt eltérnek egy természetes köteleket, szétrombolnak egy viszonyt, melynek érintetlennek kellene maradnia, ha sikere legyen a nevelési munkának.

És az iskola segít e romlásban. Az iskola mindent megtesz, hogy legfőbb törvénye legyen a gyermeknek. Ha a gyermek azok közül való, akiknek legfőbb tekintélye az iskola, akkor olyan hirtelen átmenetek, mint az első gyónás, kétszeresen veszedelmesek. A római egyház nem érti meg a gyermek és anya közötti erkölcsi viszonyt. Tizenkilenc százada mellett is idegenül áll közöttünk.

Kicsikénk azóta többször gyónt. Mindenkor híven bocsánatot kér tőlem. Nem kértem többé a cédulát, de mindenkor mondom: „Remélem céduládon nincsen semmi, amit pirulás nélkül anyádnak meg nem mondhatnál.”

Mindig határozott igent int és én hiszek neki. Anya, gondolj mindenkor arra, hogy te vagy felelős gyermekedért és hogy senki sem válthatja meg tőled ezt a felelősséget. És gondold meg, hogy nevelési munkád sikerének előfeltétele a közted és gyermeked között fennálló bizalom.

(Ethische Kultur.)

Ügyvezetőség:
VI., Kemnitz-utca. 19.
Pénztáros:
HELLERNÉ BOLBERITZ
GEORGINA
V., Arany János-utca, 1.

A FEMINISTÁK EGYESÜLETE HIVATALOS KÖZLEMÉNYEI.

Tagsági díj tetszés szerint; legalább évi 10 korona.

**GYAKORLATI
TANÁCSADÓ**
VII., Erzsébet-körút
43., III. em.
Hétfőn és pénteken
d. u. 5–7-ig.

Felhívás a tagtársakhoz. Egyesületünk érdeke parancsolóan követeli, hogy minden tagtársunk a lehető legpontosabban teljesítse anyagi kötelezettségeit. Csak biztos anyagi helyzetben oldhatjuk meg mindazokat a nagyjelentőségű feladatokat, melyeket a társadalom érdeke reánk ró. Azért kérjük mindazokat a tagtársakat, akik vagy nem üztettek még tagsági díjat, vagy csak az első félévre fizettek: szíveskedjenek tagdíjhátralékukat pénztárosunk: Hellerné Bolberitz Georgina címére (Bpest V. Arany János-utca) sürgősen beküldeni. Vidéki tagtársaink (tisztelet a kivételeknek) igen sok gondot okoznak a pénztárosnak, mert velük szemben nem jöhet segítségére buzgó pénzbeszedőnk. Pedig lapunk megindulása óta a vidéki tagtársak is résztvesznek — habár közvetve — egyesületünk minden munkájában; kérjük, segítsék is lelkiismeretesen jelentékeny anyagi terheinek viselésében!

Gyakorlati Tanácsadónk ideiglenes helyiségében: VII. Erzsébet-körút 43. III. nyáron át is tartunk hivatalos órákat hétfőn és pénteken d. u. 5 — 7 óráig. Magántanítónók számára állásközvetítés k e d d e n és csütörtökön d. e. 11 — 1 óráig.

A Nőegyesületek Szövetségének közgyűlésén egyesületünket ügyvezetőnk képviselte. Az ott megejtett választások alapján következőképp alakult meg a szövetség tisztikara: Elnök: gróf Batthyány Lajosné. Alelnök: Rosenberg Augusztina Titkár: Szemere Ilona. Jegyző: Buzogány Anna Pénztáros: Krajner Margit. A szövetség tanácsának tagjai: Hampelné Pulszky Polyxéna, Herich Károlyné, Perczelné Kozma Flóra, Rudnayné Veress Szilárda, Sebestyén Stetina Ilona.

A közgyűlés egyesületünk Gyakorlati Tanácsadóját bizta meg avval, hogy a Nemzetközi Nőszövetség határozata értelmében létesítendő tanügyi tudakozó irodát vezesse. Hogy az itt vállalt kötelezettségnek minél tökéletesebben felelhessünk meg, arra **Kérjük tagtársainkat:** értesítsenek bennünket mindenkor, ha tanügyi intézmények terén valami figyelemreméltó jelenségre akadnak és igyekezzenek nekünk az arra vonatkozó adatokat nyomtatásban is megszerezni

A közgyűlés egyéb határozatait lapunk más helyén ismertetjük

Magántanítónók értekezlete. Június hó 16.-án tartották 3 értekezletüket az egyesületünkben szervezkedő magántanítónók. Ezúttal a nyugdíjügy képezte a tanácskozások fő tárgyát: addig is, míg sikerül elérnünk az állami nyugdíj kötelékébe felvételüket, nagyon kedvező nyugdíjbiztosítást ajánlottunk az értekezleten megjelenteknek. Ha az ajánlott intézetenél sikerül kieszközölnünk a női biztosítottak teljes egyenjogúsítását, akkor evvel az ideglenes megoldással nagyon meg lehetünk elégedve.

Politikai bizottságunk előterjesztésére a nyár folyamán vidéki városokban és fürdőhelyeken plakátokat helyezünk el, hogy így legszélesebb körben ébren tartsuk az érdeklődést a nők választójoga iránt. Kérjük a fürdőbe induló, vagy már ott levő tagtársainkat vállalják el a plakátok elhelyezését. Erre vonatkozó mindennemű felvilágosítással szolgál Schwimmer Rózsa (VII., Nefelejts-utca 41). Kérjük tagtársainkat, hogy az aláírási íveket szorgalmasan köröztessék és mielőbb juttassák el a bizottsághoz. Végül arra kérjük vidéki tagtársainkat, hogy értesítsenek bennünket idejében, ha lakóhelyükön — bármely párt által rendezett — nép- vagy egyéb gyűlést rendeznek az általános választójog érdekében.

Szabadgondolkodók kongresszusa. Június hó 29-én és 30-án Pécsen szabadgondolkodók kongresszusa volt, amelynek napirendjén a nőkérdés két előadással szerepelt. Egyesületünk tagjai közül többen vettek részt a kongresszuson, melynek tárgyalásáról a jövő számban referálunk.

Új tagok. Kérjük tagtársainkat, használják fel a nyári időt, amikor az egyesületi munka szünetel, új tagok megnyerésére, szaklapunk propagálására, aláírások gyűjtésére stb. Eszménket csak akkor terjeszthetjük megfelelően, gyakorlati céljainkat is csak úgy közelíthetjük meg, ha szaksajtónk a legszélesebb rétegekben terjed. Lapunk kiadóhivatala kéri fürdőben időző tagtársainkat, hogy az olvasótermekben, kávéházakban követeljük „A nő és a társadalmat”.

**Külön megítvó-
kat és értesíté-
ket nem küldünk.**

A NŐTISZTVISELŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE HIVATALOS ÉRTEBITÉSEI.

Postatak. 17764.
TELEFON 80-75.
Egyesületi helyiség:
VI., Andrássy-út 83.

Tagdíj Budapesten, rendes tagoknak évente 12 korona. havonként előre fizetendő; pártoló tagoknak évente 6 korona.
Vidéki rendes tagok évente 8 korona tagdíjat fizetnek.

Tagdíjunkt fizessük!!

Kirándulás. Üdülötelepünk megtekintésére vasárnap július 7-én Szemesre rándulunk. Találkozás reggel 5:30 a déli vaspályánál. Budapestre visszaérkezés este 11:30. Menettérti jegy ára 5 K 40 f. Jelentkezéseket elfogad a titkárság.

Júniusi krónika. E havi működésünk főképen arra irányult, hogy pályánk új munkásaival, a kereskedelmi végzett növendékekkel megértessük a szervezkedés szükségét. A székesfővárosi tanács hozzájárulásával alkalmunk volt ezt a leghathatósabb eszközökkel megtenni. A pályaválasztás előtt álló iskolás leányokkal megfelelő formában közöltük a magántisztviselői pálya előnyeit és hátrányait. Úgy, hogy egyrészt sok leányt megmentettünk attól, hogy a kereskedelmi pályán csalódják várakozásaiban, másrészt pályánkat lehetőleg óvjuk nem alkalmas elemek betörlésétől. Kérjük tisztelt tagtársainkat, hogy e törekvésünk támogatására a maguk hatáskörében is figyelmeztessék az érdeklődőket hogy nem boldogulhat a pályánkon az, aki kereskedelmit nem végzett, nem tud tökéletesen magyarul és németül helyesen írni és nem tudja a magyar-német gyorsírást. Figyelmeztessük őket hogy ez a legkevesebb, amit az irodákban követelnek. Hangsúlyozni kell továbbá, hogy jól képzett tisztviselőnek egyletünk útján bármikor kaphatnak jól fizetett állást, mert állandóan roppant sok üresedés van bejelentve.

Kirándulásaink igen jól sikerültek és szerda esti összejöveteleinken is mind több és több tagtárs vesz részt. E hónapban is szerdánként este fél 9 órakor találkozunk a budai Várkert-kioszkban (Várkert-rakpart). Reméljük, tisztelt tagtársaink nagy számban gyűlnek majd Össze ezután is.

Üdülötelepünk. Június 18-án az első csapat vonult be a Szemesen (Balaton mellett) berendezett üdülötelepünkön. Tagtársaink nem győzik dicsérni a kellemes tartózkodást. Megelégedéssel vehetjük tudomásul, hogy az üdülötelep-bizottság kitűnően oldotta meg a feladatát, amikor Szemest választotta üdülötelepünk helyéül. Egyesületünk tagjai lakást és fürdést díjtalanul élvezhetnek az üdülötelepen. Titkárságunk júliusra sürgős jelentkezést még elfogadhat.

Egyesületünk intézményei: a továbbképző tanfolyamok, ingyenes állásközvetítés, a művelő, oktató és szórakoztató előadások, a díjtalanul rendelkezésre álló gazdag könyvtár, a díjtalanul járó szaklap, az üdülötelep, a színházi és egyéb kedvezmények, stb. stb. megkövetelik, hogy az egyesület fenntartásukért és fejlesztésükért tetemes anyagi áldozatot hozzon. Ezt csak akkor tehetjük meg,

ha tisztelt Tagtársaink tagdíjait pontosan megfizetik, hátralékaikat pedig törlesztik. Aki igazán szívén viseli az egyesület egész karunk érdekében való fejlődését, az kötelességének fogja ismerni, hogy nemcsak maga teljesítse az egyesület iránti kötelességeit, hanem tagok toborzásával gyarapítja az egyesület erejét.

Magántisztviselőn és Kereskedelmi alkalmazottak Kongresszusa. A lapunk megjelenésekor folyó kongresszusról a jövő számban fogunk bőven beszámolni.

A hivatalos rovat. Figyelmeztetjük tagtársainkat, hogy a nőtisztviselőkre vonatkozó közérdekű híreket és cikkeket a lap általános részében közöljük, mert a hivatalos rovatot fenntartjuk az egyesület beléletére vonatkozó, csak a tagtársaknak szóló hírek számára.

Főnöki szeszély. Egy előkelő, ismert budapesti cég főnöke a minap tisztviselőnőt keresett az egyesületi állásközvetítőben. Tárgyalás közben megemlítette, hogy X. kartársunk két évig kifogástalanul dolgozott nála. „Amióta X. kisasszonyt elbocsájtottam nem tudok jóra való munkaerőhöz jutni, bár minden hirdetésemre garmadára kapom az ajánlatokat”, mondja a derék úr. Arra a kérdésre, miért küldte hát el azt az annyira dicsért tisztviselőnőt, klasszikus egyszerűséggel mondta: „Mert ellentmondott. Én nem tűrök ellenvéleményt. Ezt a kisasszony jól tudta, bánja is azóta, hogy egyszer feleselt, mert nálam ilyen alkalmazott semmi szín alatt egy percig sem maradhat tovább. Amikor megmagyaráztuk a főnök úrnak, hogy a gondolkodó tisztviselőt nem szabad néma géppé alacsonyítani, el kell fogadni az észszerű ellenvetéseket is, ismételte, hogy ő nála nem szabad ellenvetésnek lenni, mert az úristen angyalát is elbocsájtaná szolgálatából. Végül azzal hagyta el irodánkat, hogy Bécsből hozat tisztviselőnőt, ha tölünk nem kap. Alig gondolkodhattunk az ügyön, egy másik panaszos főnököt kellett fogadnunk.

„Olyan kisasszonyt akarok, — mondta ez — „aki nem írja le együgyűen, betűről-betűre minden egyes szavamat, ha szórakozottságomban ostobaságot is diktálok. Aki gondolkodik és kombinálni tud és nem fogad el szolgai módon minden utasítást önállóságot a munkában, ez a fő kívánságom. Sajnos régen nem tudok megfelelő erőt találni, pedig rengeteg sokat hirdetek. Nem tudom miért olyan önállótlanok a tisztviselőnők? Elmondtuk neki az előtte ottjárt főnök panaszát, de, miután nevét nem akartuk megnevezni — el sem hitte, hogy vannak főnökök, akik csak olyan alkalmazottat becsülnek, akiknek semmi önálló véleménye nincsen. Tagtársainknak szívesen megnevezzük a céget, amely „bármit is kész fizetni, ha olyan alkalmazottat kap, akinek nincsen véleménye arról, amit dolgozik.